

Perseptiomaantieteen ongelmista

Katsauksessani (Paasi 1980) pyrin valottamaan suomalaisille maantieteen harrastajille Suomessa vähänlaisesti harjoitettua maantieteen osa-aluetta, perseptiomaantiedettä (maantieteen harrastajista positiivisena poikkeuksena mm. Pesonen 1972, 1977). Artikkeleissa pohdiskellut ongelmat ovat paljolti *yleisiä ongelmia*, ts. ne ovat jokaisen perseptiomaantieteen harrastajan tiedossa, eivätkä näin ollen kenenkään omia uusia keksintöjä.

Pesosen kärkevän kritiikin takia kirjoitan muutaman rivin. Vaikka Pesonen (1977) on tutkinut perseptiomaantiedettä peräti saksankielellä, katsoin kuitenkin parhaaksi lähteä omassa artikkelissani liikkeelle aiheeseen liittyvistä ongelmista sen sijaan, että olisin esitellyt artikkelissani esim. Pesosen tekemisiä tai tekemättä jättämissä. Valitettavasti Pesonen kokee tämän puutteena lausunnosaan.

Artikkelin varsinainen pyrkimys oli problematisoida perinteistä perseptiomaantieteen liittyvää osa-aluetta, tilapreferenssitutkimuksia ja yleisemmin niihin liittyvää lähestymistapaa. Varsinaiseksi ongelmaksi esityksessäni kohosi eräiden maantieteen peruskäsitteiden, kuten tila, alue, paikka (ja sijainti), suhde toisiinsa ja käytäntöön. Perseptiomaantieteellisissä tutkimuksissa varsinainen ongelma on mielestäni paitsi siinä, mikä on kyseisten peruskäsitteiden *suhde toisiinsa*, myös siinä, mikä on niiden merkitys *todellisuuden mieltämisessä*. Oikeastaan tämä on vasta ensimmäinen askel, olennaisempaahan on toki se, mikä *merkitys* näillä mielikuvilla on vai onko niillä mitään merkitystä. Lähtökohtana ei tällöin voi olla mystifioitu, irrallinen »*alue*,» joka ilman spesifiointia tupsahtaa vastaan milloin missäkin, aina reaalisena ja tosiolevana, epäproblemaattisena.

Nyt havaitaan, että esitykseni ongelma ei

ole suinkaan siinä, että esimerkiksi Pesosen (1972, 1977) käyttämä aluejako onkin Leo Aarion aiemmin tekemä, eikä Pesosen itsensä keksimä (mitä en toki artikkelissa väittänyt-kään). Ongelma ei ole myöskään siinä, onko käytetyssä aluejaossa 17 tai 70 aluetta. Ongelman ydin on siinä, mikä mieli yleensä piilee valmiiden aluejakojen käytössä (= muu kuin sen soveltuvuus tilastollisten manipulatioiden kohteeksi), ts. mikä legitimoii sen käytön tutkimusongelman kannalta mielekkääksi. Koska lähtökohtana oli, että peruskäsitteitä ei oteta annettuina, tämä aiheutti sen, että ei mikään. Siis mielestäni (tätä näytti tukevan myös esitykseni empiirinen osa) lähtökohta ei voi olla valmis aluejako vaan »jokin muu.» Esitykseni keskeisin ongelma oli juuri tämä »jokin muu» ja sitä pyrin esityksessäni peilaamaan.

Pesonen (1977) on todellakin käyttänyt ilmeisen ansiokkaasti tutkimuksessaan muutakin menetelmää kuin kiinteätä aluejakoa tutkiessaan preferenssejä. Menetelmästä, jossa koehenkilö piirtää tyhjälle karttapohjalle mielestään miellyttävät alueet ja toisaalta

epämiellyttävät alueet Pesonen (s. 7) toteaa: »tällä tavalla saadaan kuitenkin ainoastaan kolmiluokkainen luokitus alueille, nimittäin myönteinen, kielteinen ja ratkaisematon. Sellaiset kartat eivät ole myöskään käyttökelpoisia tavallisille tilastollisille ratkaisuille.» Nähdäkseni tämä toteamus kuvaa hyvin lähtökohtaeroamme. Artikkelini liittyvät lähtökohtaongelmat eivät olleet teknis-metodisia vaan pikemminkin metodologisia, jonka seurauksena esitin eräitä metodisia huomioita. Ehkä tämä aiheuttaa sen, että näemme ongelman hieman eri suunnasta.

Kirjallisuus

- Paasi, A (1980). Tilapreferenssitutkimukset perseptiomaantieteessä. *Terra* 92: 1.
 Pesonen, H (1972). Mitkä alueet Suomessa miellyttävät? *Terra* 84: 4.
 Pesonen, H (1977). Veränderungen von räumlichen Vorstellungen bei Jugendlichen. *Nordia* 1.

ANSSI PAASI

Maantieteen laitos, Joensuun korkeakoulu